

Tecknen är överallt. Tecknen betyder ingenting.

Ett mystiskt fenomen har uppstått på de svenska vetefälten. Kärnorna svartar och skrumpnar, sjukdomen hotar skörden. Forskarna är förbryllade. Svampen äter upp vetet innan det ens hunnit växa till sig. Det tyder på att plantan är i obalans, men man vet inte varför. Bönderna ser axen skrumpna i deras handflator. De höjer händerna mot himlen.

Samtidigt kommer rapporter om nya fall av blåtunga. Virussjukdomen kommer från svärmarna av svidknott som plågar kreaturen. Den drabbar idisslare, i Sverige främst får och kor. Symptomen känns igen som en svullnad runt näsa, munnen och hela huvudet. Vid kraftig svullnad kan tungan strypas, vilket ger upphov till den blå färgen. Den som har blå tunga talar ett okänt språk.

Tecknen är överallt. Tecknen betyder ingenting. Inget nyhetsflöde är så poetiskt som lantbrukstidningarnas.

I arbetet med detta nummer av Kritiker har vi reflekterat över vad lantbruket gör med litteraturen och vice versa. I utforskandet av den nordiska samtida litteraturen om jordbruk syns gemensamma tendenser och enskilda fenomen bland de nordiska länderna. Kanske kan man sammanfatta det med att linjerna är längre, de går tillbaka i tiden och ner i jorden, de följer rötternas rörelser och maskarnas vridande i myllan. Linjerna intresserar sig för så otidsenliga begrepp som arv, plikt och skönhet.

Begrepp vi inte riktigt vet vad ska göra med, som anses daterade. Begrepp som ger mer mening i en global kontext. Begrepp som de palestinska bönderna förstår när de drömmer om sina fält i tälten i flyktinglägren. Skördarna som gått förlorade denna och andra somrar på grund av den israeliska ockupationen. Begrepp som de indiska bönderna förstår när de protesterar mot regeringens nyliberala jordbruksreformer, som kommer tvinga dem från sina byar och in i den globala proletarisade arbetsstyrkan. Det är samma politik som har förts här sedan 1950-talet, som har lett till den tilltagande klimatkatastrofen. Vi skriver om det nordiska jordbruket i det här tidskriftsnumret men det är ingalunda enbart nordiska erfarenheter. Vi förstår det globala genom det lokala, det gemensamma via den enskilda erfarenheten.

I dag arbetar bara några få procent av befolkningen med jordbruk i de nordiska länderna. Likaså har mängden människor med koppling till miljön stadigt minskat under 1900-talet. Det behöver knappast påpekas att detta påverkar hur litteraturen ser ut och vad den tematiserar. Detta nummer försöker ta reda på hur de böcker och texter som ändå skrivs ser ut. Detta är inte på något vis en heltäckande överblick, men kan ändå ge insyn i hur författare som intresserar sig för lantbruk skriver i Norden i dag.

Numret innehåller texter och bilder av publicerade och opublicerade författare samt konstnärer som har arbetat med jordbruk konstnärligt under det senaste decenniet.

Hur definierar vi då jordbruk, kanske en uppmärksam läsare frågar sig? Enligt Nationalencyklopedin är det en verksamhet som i regel består av växtodling och/eller husdjursskötsel. Vi har alltså varken med fiske, bärplockning eller koloniträdgårdar. Vi har med mjölkkor, majsält, renskötsel, fårsäkt, hästkörning, metoder för ogräsbekämpning, fåbodbruk. Med mera.

I numret medverkar tre konstnärer som på olika vis tar sig an lantbruket och sina bakgrunder i den miljön. Nicola Godman, som är uppväxt på Gotland, besöker i sitt verk "Mjölkgropen" (2024), som det ingår stillbilder från i numret, sin uppväxtsgård parallellt med att hon ammar sitt barn. Henrik Lund Jørgensen, uppvuxen på Lolland, medverkar med fotografier från ett film- och konstprojekt som handlar om hans fars död och den efterföljande tiden då han som ensam barn ärvde gården och blev tvungen att reflektera över hur han skulle ta det vidare.

Damien Rouxel är en fransk konstnär som konstnär och fotograf, född och baserad i Quimper i Bretagne, Frankrike. Hans fotografier från serien "Histoires de Famille" är i detta nummer satta bredvid en översättning av den franska författaren Aurélie Olivier. Den är gjord av Lou Mattei och är den första introduktionen av författaren till svenska. "Min ladugårdskropp" är ett utdrag ur en diktbok med samma namn, och handlar om lantbruk, kemisk besprutning och cancer.

I numret har vi även nyskriven poesi av Lina Bonde i "ändå väntar korna", samt Daniel Mårs i "Blus (Bondens vinklar)" och Lisa Marainen i "I ett hus i ett kök".

Kollektivet Mismar skriver i essän "För ett bruk av lav och eld" såhär: "Prata alltid internt och som med nära vänner. Bli likt bakom en tonad bakruta – om inte ouppfattningsbar så åtminstone opak."

Ditte Holm Bro återvänder i essän "Jordens krop" till sin debutroman "Fladland" om en mark som alltid är igång, alltid vet hur man gör sig nyttig. Hon följer kornets rörelser och sörjer de rosa trynena som sticker ut ur djurtransporterna på motorvägarna.

Marianne Clementine Håheim skriver om den norska odelsrätten – som också kallas odelsplikten – och hur arvet av släktjorden kan påverka ett liv. "Årshjulet er sett i stein, og den steinen er generasjonar gamal."

Erik Lindman Mata skriver om "Sveriges längsta följetong" – återpubliceringen av den gotländska jordbrukaren Richards Magnes bondedagbok från tiden runt första världskriget. Hur läser man en sådan text? Lindman

Mata reflekterar över det förflutnas annanhet och hur historien kan förstås som sediment, som geologiska strata.

I texten "En märklig liten gud" skildrar Anja Bergdahl en fårsäkt som sammanfaller med början av en graviditet. Makten över liv och död är stor på bondgården, som växer in i jaget med sina dofter och ljud.

Axel Lindén bearbetar i sin text "Fantasi om en harvning" en teg med sina två hästar. Det är första gången han kör med ihopkopplade hästar och vad som helst kan hända. Det är en konstinstallation, ett performance, en omöjlighet.

Pär Poromaa Isling skriver i sin text "En tunn hinna mellan jorden och människan" om hur arbetet har färgat meänkielin som språk. Jordbrukets arbetsmoral går i arv vidare till nya generationer vars relation till djuren och rybsfalten är avlägsen.

Andrea Petitt bidrar i numret med ett utdrag ur sin forskning som poesiskrivande etnolog. Rimmet blir en del av den etnologiska praktiken när hon tillsammans med hästen föser kor i en "flerartstriad".

Camilla Hougaard undersöker i sitt doktorandprojekt den nya danska lant- och jordbrukslitteraturen. I numret medverkar hon med en text om en kalkonsläkt som blir våldsam på mer än ett vis.

Under arbetet med numret anordnades även en konferens på Stållbergs gruva i Bergslagen där några av författarna medverkade. Under tre dagar diskuterade vi, läste, och skördade grönsaker tillsammans på det närliggande andelsjordbruket Rikkenstorp. De finländska, svenska och norska författarna Mikaela Strömberg, Axel Lindén, Daniel Mårs och Eivind Hofstad Evjemo deltog då tillsammans med mig i ett rundabordssamtal som transkriberats och publiceras i numret.

Vi ställde oss frågan vad det innebär att skriva skönlitterärt om jordbruk i dag. Vill vi bygga broar över erfarenheter? Vem skriver vi för? Och vad gör man egentligen med idyllen och nationalromantiken i det litterära lantbrukslandskapet?